

ПІРУС В. В.

Пірус Владислав Володимирович, аспірант кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, заслужений діяч мистецтв України; науковий керівник — Ольга Романівна Фабрика-Процька, доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри (Івано-Франківськ, Україна).

Vladyslav Pirus, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Post-graduate student at the Department of Musical Ukrainian Studies and Folk Instrumental Art of the Educational and Research Institute of Arts. Scientific advisor — Olha Fabryka-Protzka, Doctor of Art Criticism, Professor, Professor of the Department of Ukrainian Studies and Folk Instrumental Art (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3289-0813>

© Пірус В. В., 2024.

СТЕФАНІЯ КРИЖАНІВСЬКА: ВНЕСОК У РОЗВИТОК ФОРТЕПІАННОГО МИСТЕЦТВА СТАНІСЛАВОВА (ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА)

STEFANIA KRYZHANIVSKA: CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF STANISLAVIV'S PIANO ART (IVANO-FRANKIVSK)

Епоха розвитку музичного мистецтва Станіславова, нині Івано-Франківська, тісно асоціюється з ім'ям Стефанії Крижанівської, яка посіла значне місце у формуванні професійного музичного середовища регіону як одна з перших українських піаністок, концертмейстерів і педагогів високого класу. Її професійна і творча діяльність розгорталася в контексті чотирьох політичних епох: австро-угорського владарювання (дитячі та юнацькі роки), польського панування (період розквіту виконавської майстерності й педагогічної

діяльності), німецької окупації і радянського періоду (етап творчої зрілості). Незважаючи на постійну зміну відомих піаністів, які приїжджали до Станіслава в пошуках нових можливостей, Стефанія Крижанівська завжди залишалася вірною своєму місту та своїм учням, яких навчала, прививала любов і розуміння до фортепіанного мистецтва, демонструючи непохитне служіння музиці.

Крижанівська Стефанія

Стефанія, Софія Мішкевич (Крижанівська), народилася 1898 року в Станиславові. Вона була п'ятою серед шести дітей у сім'ї вищого залізничного інспектора Стефана Мішкевича. Домівка Мішкевичів слугувала одним з епіцентрів культурного життя міста, де музика відігравала важливу роль. В обдарованій музикальній родині звичним і традиційним явищем було проведення домашніх музичних вечорів, що приваблювали чимало пошановувачів мистецтва. Батько Стефанії був ініціатором створення «Станиславівського Бояна». Матір, Софія походила зі священницької родини Лукавецьких, і належала до роду, відомого своєю громадською та мистецькою активністю. До речі, саме їхня родина дала світові таких видатних особистостей, як художник Я. Лукавецький, режисер і заслужений діяч мистецтв України М. Лукавецький, а також композитор Богдан-Юрій Янівський, лауреат Шевченківської премії та колишній голова Львівського й Івано-Франківського осередків Спілки композиторів України. Найстарший брат Стефанії, Володимир, відомий як Влодко Клявіш, мав абсолютний слух, умів підбирати мелодії на слух без знань нотації, і навіть грав на фортепіано в німому кіно, а також підтримував дружні стосунки з композитором Денисом Січинським, який часто відвідував дім Мішкевичів [Крижанівська, 2010]. Батько часто разом із сім'єю організовував музичні вечори, створюючи неповторну атмосферу, що привертала увагу пересічних громадян міста.

З раннього дитинства Стефанія Мішкевич виявляла глибоке зацікавлення музикою, яке стало для неї своєрідною альтернативою цілому світу. Серед усіх дітей Стефана Мішкевича саме вона обрала шлях професійного музиканта, й усвідомлення такого покликання прийшло до неї у досить ранньому віці. Здобувши загальну освіту в одному з польських навчальних закладів, майбутня піаністка почала навчатися гри на фортепіано спершу в приватній музичній школі пані Михайліни Уришівни, а згодом продовжила освіту в Консерваторії імені Станіслава Монюшка.

Після смерті батька 1914 року родина опинилась у скрутному фінансовому становищі, особливо з початком Першої світової війни, яка призвела до втрати всіх банківських накопичень сім'ї. Для подолання економічних труднощів Стефанія вдалася до надання приватних уроків гри на фортепіано. Водночас вона продовжувала розвивати свої професійні навички як піаністки у Львові, відвідуючи заняття у професора консерваторії Галицького музичного товариства Вітольда Фрімана.

У 1921 році на основі музичної школи, створеної 1902 року у Станіславові з ініціативи Д. Січинського та Є. Якубовича [Романюк, 2017], засновано філію Львівського вищого музичного інституту імені Миколи Лисенка. Стефанія Крижанівська стала однією з перших викладачів-піаністів у цьому навчальному закладі. Їй поталанило співпрацювати в оточенні видатних представників музичної культури, зокрема С. Людкевичем, В. Барвінським, Р. Сімовичем, І. Недільським, О. Залеським, Г. Лагодинською, Д. Колесою та іншими відомими музикантами [Гундер, 2017]. Таке середовище сприяло її культурному і професійному зростанню, мотивувало до неперервного самовдосконалення й фахового розвитку. С. Крижанівська завжди ставила перед собою високі виконавські стандарти, працюючи над своєю майстерністю з особливою ретельністю і щирою відданістю ремеслу.

У 1922 році у Львові Стефанія Крижанівська, склавши успішно іспити й отримавши кваліфікаційне свідоцтво, продовжила свою діяльність у галузях мистецтва й педагогіки. Найбільш продуктивним у сфері фортепіанного виконавства для С. Крижанівської був період між двома світовими війнами. Вона регулярно брала участь у концертах Станіслава, виступаючи як сольо, так і в ролі піаністки-концертмейстера хорових колективів, солістів-співаків і солістів-інструменталістів. Це були загальноміські заходи, присвячені Т. Шевченку, М. Шашкевичу, І. Франку, Лесі Українці, О. Кобилянській, М. Гайворонському, а також події, організовані Музичним інститутом. Стефанія завжди отримувала схвальні відгуки критиків.

Виступи С. Крижанівської, як піаністки-концертмейстерки у складі камерного ансамблю викладачів Музичного інституту 1920-х і 1930-х років разом зі скрипалем О. Вислоцьким та віолончелістом І. Недільським на початку, а пізніше — з І. Недільським та І. Сенкевичем, мали широке визнання. На думку дослідників, співпраця з видатними вокалістами, такими як Василь Тисяк 1929 року та Михайло Голинський 1935 та 1937 років, стала знаковою подією в її кар'єрі.

Від початку заснування Станіславівської філії Музичного інституту, мисткиня активно брала участь у культурно-мистецькому житті міста, ініціюючи виступи талановитих учнів і концерти викладачів. Такі заходи не тільки демонстрували розвиток професійної музичної освіти, а й виконували освітньо-виховну роль, ознайомлюючи громадськість із відомими творами класичної музики. Усі концерти, безперечно, свідчили про багатогранність таланту і професійну майстерність піаністки-концертмейстера, зокрема концерт камерної музики, де вона виступила із І. Сенкевичем. Стефанія Крижанівська акомпанувала хоріві «Думка», була у складі камерного ансамблю в концерті, що відбувся 2 лютого 1934 року, а також у лекції-концерті італійської скрипкової музики 25 березня 1934 року. «Вечір європейської танцювальної музики» (1 червня 1935 року), на якому піаністка представила твори А. Рубінштейна і «Слов'янські танці» А. Дворжака у виконанні із І. Снігурович у чотири руки, здобув високе визнання критиків, рецензію яких опубліковано в газеті «Діло» [Максим'юк, 2013].

У січні 1940 року Станіславівська філія музичного інституту реорганізована в дитячу музичну школу та музичне училище. Стефанія Крижанівська продовжила свою педагогічну діяльність у музичній школі до 1957 року. Під час німецької окупації, щоб утримувати себе й доньку, працювала піаністкою-концертмейстером не тільки в музичній школі, а й у музично-драматичному театрі Івано-Франківська та в Гуцульському ансамблі пісні й танцю. Незважаючи на складні умови життя воєнного та повоєнного періоду

(голод, відсутність належних побутових умов і матеріального забезпечення та ін.), Стефанія Крижанівська продовжувала навчати дітей музики, надавати поради колегам-музикантам, вважаючи це не лише своїм професійним обов'язком, а й невід'ємною частиною життя. Після війни вона рідше з'являлася на публіці, усе частіше виконуючи твори улюбленого композитора Ф. Шопена тільки вдома. На завершення професійної кар'єри Стефанія Крижанівська організувала свій сольний концерт для співробітників та вихованців музичної школи. Відрадно, що її донька, Дарія Крижанівська, також присвятила себе музиці як педагог, виконавиця й піаністка-концертмейстер.

Підсумовуючи, слід наголосити, що Стефанія Крижанівська — одна з перших професійних українських піаністок і педагогів Станіславова (Івано-Франківська), яка зробила значний внесок у фортепіанне мистецтва краю. Вона залишила пам'ять про себе у вдячних відгуках учнів, уміла мотивувати до навчання, створюючи у своєму класі атмосферу бажання займатися музикою. Стефанія Крижанівська виховала цілі покоління молодих музикантів, окремі з яких стали професійними піаністами, композиторами, музикознавцями, а інші обрали різні професійні шляхи, але зберегли музичні знання й цінності, набуті під її керівництвом, як невід'ємну частину свого духовного життя. Серед її вихованців слід назвати Ю. Цибрівського та Т. Левицького (США); І. Гриневич, яка стала однією із провідних педагогів Івано-Франківського музичного училища; Б. Шарко, співака і бандуриста (Німеччина); музикознавців З. Штундер-Людкевич (Львів) та І. Мацієвського; композитора і фольклориста А. Кос-Анатольського та багатьох інших [Крижанівська, 2010].

Список використаної літератури

1. Гундер Л. В. Фортепіанні школи Станіславова-Івано-Франківська в контексті розвитку професійного музичного мистецтва // Мистецтво Прикарпаття в соціокультурному просторі України (на пошанування 90-ї річниці від дня народження Михайла Фіголя) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : наук. зб.

/ І. Є. Цепенда, А. В. Загороднюк, А. В. Грицан, Б. В. Бойчук, В. Г. Дутчак, П. Я. Кузенко. Івано-Франківськ : Ярина, 2017. С. 66–74. URL: <https://odpmr.pnu.edu.ua/naukovi-vydannia/> (дата звернення: 20.01.2024).

2. Крижанівська Д. Крижанівська Стефанія // Івано-Франківськ : енциклопедичний словник / авт.-упоряд.: Г. В. Карась, Р. Діда, М. І. Головатий, Б. М. Гаврилів. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. 496 с.

3. Максим'юк Г. Творчі музичного Станиславова: Стефанія Крижанівська. До 115-ї річниці від дня народження // Галицький кореспондент. 2013. 25 вересня. URL: <https://gk-press.if.ua/x10104/> (дата звернення: 20.01.2024).

4. Романюк Л. Б. Панорама мистецько-освітнього життя Станиславова в контексті культури Прикарпаття // Мистецтво Прикарпаття в соціокультурному просторі України (на пошанування 90-ї річниці від дня народження Михайла Фіголя) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : наук. зб. / І. Є. Цепенда, А. В. Загороднюк, А. В. Грицан, Б. В. Бойчук, В. Г. Дутчак, П. Я. Кузенко. Івано-Франківськ : Ярина, 2017. С. 227–237. URL: <https://odpmr.pnu.edu.ua/naukovi-vydannia/> (дата звернення: 20.01.2024).